

CLASSIFICATION OF BAGLAMA PERFORMANCE FORMS ¹

Uğur GÖKTAŞ*²
Ünal İMİK**

*Doç. Dr., İnönü Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Müzik Bölümü

**Prof. Dr., İnönü Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Müzik Bölümü

ABSTRACT

Baglama is one of the stringed folk instruments that has a central position in the traditional Turkish folk music repertoire specific to the Anatolian geography, both historically and culturally. Despite being widely performed in a wide geography, it is seen that a systematic and comprehensive classification of the style and technical diversity in baglama performance is still lacking in the literature. This lack of classification leads to various methodological problems in the analysis of performance practices and the development of pedagogical approaches. It can be said that this diversity in baglama performance is formed by the performance practices that have been transferred from tradition to the present and enriched with individual performance styles over time, as well as the organological evolution of the instrument and its differentiation as a result of sociocultural interactions.

This study was conducted to determine the current diversity observed in bağlama performance and aims to present the situation in an analytical framework. During the research process, firstly, the literature was reviewed and baglama was discussed in terms of its historical development, organological characteristics and especially its performance diversity. Within the scope of the study, the current diversity in baglama performance was attempted to be determined and semi-structured individual interviews were conducted with 50 experts in the field and qualitative data were obtained through these interviews. In line with the findings obtained, various evaluations regarding the diversity in baglama performance were reached; in addition, suggestions were developed for the systematic classification of the said diversity.

Some of the research findings are as follows: It has been determined that there is a significant diversity in the current bağlama performance; that this diversity is due to traditionality, individual performance styles, structural (organological) transformations of the baglama and sociocultural interactions; and that sufficient scientific research has not been carried out in the field to date. As a result of the research, four different performance styles have been proposed in baglama performance: traditional/authentic, innovative, innovative modern and innovative synthesis.

Keywords: Performance, Baglama Performance, Traditional/Authentic Performance, Innovative Performance, Innovative Modern Performance, Innovative Synthesis Performance.

BAĞLAMA İCRA BİÇİMLERİNİN SINIFLANDIRILMASI

ÖZET

Bağlama, Anadolu coğrafyasına özgü geleneksel Türk halk müziği repertuarında hem tarihsel hem de kültürel bağlamda merkezi bir konuma sahip olan telli halk çalgılarından biridir. Geniş bir coğrafyada yaygın olarak icra edilmesine karşın, bağlama icrasındaki üslup ve teknik çeşitliliğe dair sistematik ve kapsamlı bir sınıflandırmanın literatürde hâlen eksik olduğu görülmektedir. Bu sınıflandırma eksikliği, icra pratiklerinin analizinde ve pedagojik yaklaşımların geliştirilmesinde çeşitli metodolojik sorunlara yol açmaktadır. Bağlama icrasındaki bu çeşitliliğin, gelenekten günümüze aktarılan ve zamanla bireysel icra tarzlarıyla zenginleşen performans pratiklerinin yanı sıra; çalgının organolojik evrimi ve sosyokültürel etkileşimler sonucu farklılaşması ile oluştuğu söylenebilir.

Bu çalışma, bağlama icrasında gözlemlenen mevcut çeşitliliğin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiş olup, konuya ilişkin durumu analitik bir çerçevede ortaya koymayı hedeflemektedir. Araştırma sürecinde, öncelikle

¹ Bu makale “*Bağlama İcrasındaki Çeşitliliğe Yönelik Tespitler*” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

² Sorumlu Yazar E-mail: ugur.goktas@inonu.edu.tr / Doi: 10.22252/ijca.1715120

literatür taraması yapılarak bağlama, tarihsel gelişimi, organolojik özellikleri ve özellikle icra çeşitliliği boyutlarıyla ele alınmıştır. Çalışma kapsamında bağlama icrasındaki mevcut çeşitlilik tespit edilmeye çalışılmış ve alanında uzman 50 kişi ile yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler gerçekleştirilerek bu görüşmeler aracılığıyla nitel veriler elde edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, bağlama icrasındaki çeşitliliğe ilişkin çeşitli değerlendirmelere ulaşılmış; bunun yanı sıra, söz konusu çeşitliliğin sistematik biçimde sınıflandırılmasına yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Araştırma bulgularından bazıları şunlardır: Mevcut bağlama icrasında önemli bir çeşitlilik bulunduğu; bu çeşitliliğin geleneksellik, bireysel icra tarzları, bağlamanın yapısal (organolojik) dönüşümleri ve sosyokültürel etkileşimlerden kaynaklandığı; ayrıca, söz konusu alanda günümüze kadar yeterli düzeyde bilimsel araştırmanın gerçekleştirilemediği tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, bağlama icrasında geleneksel/otantik, yenilikçi, yenilikçi modern ve yenilikçi sentez olmak üzere dört farklı icra biçimi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İcra, Bağlama İcrası, Geleneksel/Otantik İcra, Yenilikçi İcra, Yenilikçi Modern İcra, Yenilikçi Sentez İcra.

1. Giriş

Bağlama, Türk halk müziğinde en yaygın kullanılan çalgılardan biri olmasının yanı sıra, tarihsel süreç içerisinde hem yapısal hem de icrasal bakımdan önemli değişimlere uğramıştır. Bu çalışmada, bağlama icrasının tarihsel gelişimi, özellikle 20. yüzyıl öncesi ve sonrası dönemdeki farklılaşmalar çerçevesinde ele alınmakta; gelenekten moderne evrilen süreç içerisinde yaşanan dönüşümler ortaya konulmaktadır.

Bağlama, Türk halk müziği içerisinde köklü bir geçmişe ve geniş bir icra geleneğine sahip önemli bir çalgıdır. Ancak günümüzde bağlama icrasına bakıldığında, çok sayıda farklı icra biçiminin varlık gösterdiği görülmektedir. Bu çeşitliliğe karşın, mevcut icra pratiklerini sistematik biçimde ele alan, alanyazında yerleşmiş ve uygulamada kabul görmüş bir sınıflandırma çerçevesinin bulunmadığı dikkat çekmektedir. Bu durum, bağlama icrasındaki farklılıkların zamanla kontrolsüz biçimde artmasına ve otantik icra geleneklerinin belirginliğini yitirmesine neden olmaktadır.

Özellikle bağlama icracıları açısından, icra biçimlerine ilişkin net terminolojik ve kavramsal çerçevenin bulunmaması, icra alanlarının sınırlarının belirlenmesini güçleştirmekte; bu da hem teorikte hem de pratikte belirsizliklere sebep olmaktadır. İcra biçimlerine dair sınıflandırmanın eksikliği, farklı yaklaşımların birbirine karışmasına, bu yaklaşımların bağımsız müzikal disiplinler olarak gelişim gösterememesine ve icra eğitiminin standardize edilmesinde zorluklara yol açmaktadır.

Bu araştırma, söz konusu boşluktan hareketle, bağlama icrasındaki mevcut çeşitliliği tespit etmekte ve bu çeşitliliğin sistematik biçimde sınıflandırılmasına yönelik öneriler geliştirmeyi amaçlamaktadır. Böylece, alana kuramsal ve uygulamalı katkı sunulması hedeflenmektedir.

Yapılan araştırmalarda, 20. yüzyıldan önce bağlama icrasına dair somut ve ayrıntılı verilerin oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu döneme ait kaynakların çoğunlukla bağlama icrasının teknik detaylarından ziyade, bağlamanın nasıl aktarıldığına ilişkin bilgiler içerdiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda, bağlamanın Asya kökenli bir çalgı olan kopuzdan türediği, kopuzun ozanlık geleneği içinde çok önemli bir yere sahip olduğu, ozanlık geleneğinin Anadolu'da aşıklık geleneğine evrildiği ve bu süreçte kopuzun yerini bağlamaya bıraktığı anlaşılmaktadır. Hem kopuzun hem de bağlamanın, bu süreçte usta-çırak ilişkisi temelinde aktarıldığı da elde edilen bilgiler arasındadır (Haşhaş, 2013; Kurubaş, 2021; Parlak, 2000; Ölmez, 2011; Haşhaş, 2016; Ögel, 1991; Açın, 1994; Tuna, 2001; Gazimihal, 1975) Buna ek olarak, Türk halk müziğinin tarihsel olarak ozanlık ve aşıklık geleneği çevresinde şekillenip geliştiği ve bu geleneğin merkezinde yer alan bağlamanın, bu nedenle Türk halk müziğinde en yaygın çalgı konumuna geldiği söylenebilir.

Araştırma kapsamında Türk halk müziğine yönelik yapılan incelemelerde, bu müzik türünün oldukça geniş bir coğrafi alana yayıldığı ve farklı bölgelerde, o bölgelerin kültürel özelliklerine göre karakteristik biçimler kazandığı görülmüştür. Aynı şekilde, bağlama icrasının da bu kültürel çeşitlilikten etkilendiği, bölgesel özelliklere göre farklı şekillerde geliştiği anlaşılmaktadır (Özdek, 2012; Varlı, 2011; Oral, 2010). Tüm bu gelişmelerin, geçmişten günümüze geleneksel birikim temelinde süregeldiğini söylemek mümkündür.

20. yüzyıl sonrasında, özellikle Türkiye'de Türk halk müziğine yönelik bilimsel ve derleyici çalışmaların artması, bağlama icrasına dair verilerin çeşitlenmesini ve derinleşmesini sağlamıştır. Bu gelişimin en önemli nedenlerinden biri, dönemin teknolojik olanaklarının artmasıyla birlikte medya araçlarının yaygınlaşması

olmuştur. Öncelikle, Türk halk müziği ezgilerinin derlenmesi süreci başlamış; ardından radyo yayınları ile bu ezgiler halka ulaştırılmıştır.

Bu bağlamda, 1940'lı yıllarda Muzaffer Sarısözen öncülüğünde kurulan Yurttan Sesler Korosu, Türk halk müziğinin kurumsallaşmasında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Yurttan Sesler ile birlikte, Türk halk müziği ilk defa bir ihtisas alanı olarak tanımlanmış; ezgiler daha sistematik biçimde derlenmiş ve radyo yayınları düzenli hâle gelmiştir. Koronun ilk dönemlerinde tek eşlik çalgısının bağlama olması, bağlamanın gelişimi açısından önemli bir ortam oluşturmuştur. Bu dönemde bağlama ailesi oluşturulmuş ve toplu bağlama icraları ile birlikte, icra birlikteliğini sağlayacak tekniklerin geliştirilmesi mümkün hâle gelmiştir. Böylece bağlama, hem yapı hem de teknik bakımdan çeşitlenmiş ve daha sistematik bir yaklaşımla ele alınmaya başlanmıştır. (Alpyıldız, 2018; Büyükyıldız, 2009; Şenel, 1997)

Yapılan değerlendirmelerde, Yurttan Sesler Korosu'nun yalnızca icra geleneğini yaymakla kalmadığı, aynı zamanda bu geleneği kurumsallaştırarak zamanla gelenekselleştirdiği anlaşılmaktadır. 1940'lı yıllardan itibaren Türk halk müziğinin tek merkezden duyurulması, zamanla geleneksel anlayışın da Yurttan Sesler merkezli şekillenmesine neden olmuştur.

1970'li yıllardan itibaren, medya araçlarının yaygınlık kazanmasına bağlı olarak gelişen popüler kültür ile birlikte, bağlama icrası da önemli değişimlere uğramıştır. Bu değişim, hem bağlamanın fiziksel yapısı hem de icra teknikleri üzerinde kendini göstermiştir. Özellikle farklı enstrümanlarla yaşanan etkileşimler, bağlamada yenilikçi yapısal dönüşümlere yol açmıştır. Örneğin, elektro gitardan esinlenilerek elektro bağlamanın icat edilmesi, bu sürecin somut bir çıktısıdır.

İcrasal anlamda yaşanan değişimlerin ise birkaç yönden gerçekleştiği görülmektedir. Bunlar arasında:

- Farklı çalgıların çalım tekniklerinin bağlamaya uyarlanması,
- Diğer çalgıların geniş icra alanlarından etkilenilerek bağlamada yeni ifade biçimlerinin aranması,
- Farklı müzik türleriyle yaşanan etkileşimler sonucu bu türlerin karakteristik özelliklerinin bağlama icrasına yansması gibi unsurlar yer almaktadır (Haşhaş, 2017).

2. Yöntem

Bu araştırma, bağlama icrasındaki mevcut çeşitliliği ortaya koymayı amaçlaması ve konuya ilişkin durumu betimlemeye yönelik yapısı itibarıyla betimsel nitelikte bir çalışmadır. Araştırmada, problem durumunun anlaşılmasına yönelik olarak kütüphane ve internet kaynaklarından elde edilen verilere dayalı belgesel tarama yöntemi kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2001: 1). Bunun yanı sıra, konuya ilişkin 50 alan uzmanının görüşlerinin alınması ve uzmanların sunduğu icra çeşitliliği örneklerinin analiz edilmesi sürecinde görgül (ampirik) araştırma yöntemi benimsenmiştir (Büyüköztürk, 2001: 2).

Elde edilen verilerin analiz aşamasında ise, güvenilirliğin artırılması, yanlılığın azaltılması ve verilerin karşılaştırılabilirliğinin sağlanması amacıyla nitel verilerin belirli ölçütlere göre sayısallaştırılması gerekli görülmüştür. Sayısal verilere dayalı bulguların yorumlanmasında ise, araştırma alt problemleri doğrultusunda temalar belirlenerek betimsel analiz yöntemi uygulanmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2006: 224).

3. Bulgular ve Yorum

3.1. Bağlama İcrasında Çeşitliliğe Sebep Olan Faktörler

Araştırma kapsamında bağlama icrasına yönelik yapılan incelemelerde bağlama icrasındaki çeşitliliğin 4 ana faktörden kaynaklandığı belirlenmiştir. Buna göre;

- **Geleneksellik:** İlk ve öz hali ile bağlama icrası, Türk halk müziğindeki yöresel özellikleri ve geleneğe yönelik kişisel icra tarzlarını da bünyesine katarak gelişimini sürdürmüş ve zaman içerisinde gelenekselleşmiştir.
- **Kişisel icra tarzları:** Bağlama icracılarının gelenekselleşen bağlama icrasından farklı olarak geliştirdikleri kişisel icra tarzları, bağlama icrasında yeni yaklaşımlar ortaya koymuştur.
- **Bağlamadaki yapısal (organolojik) değişimler:** Çağın gereksinimleri doğrultusunda bağlamada gerçekleşen yapısal (organolojik) değişimler sonucu bağlama icrası çeşitli şekillere bürünmüştür.

• **Sosyokültürel etkileşimler:** Bağlama icracılarının Türk halk müziğinden farklı olarak diğer müzik türleri ile etkileşimi bağlama icrasında çeşitliliği artırmıştır.

Bağlama icrasında tespit ettiğimiz çeşitliliğe yönelik genel görüşün ne olduğunun belirlenebilmesi için katılımcılara yöneltilen ilk soru tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1: Günümüz bağlama icrasında çeşitliliğin var olduğuna ne derece katılıyorsunuz?

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Hiç	0	0
Az	5	10
Orta	7	14
Çok	15	30
Pek Çok	23	46

Tablo 1’de yer alan veriler incelendiğinde, katılımcıların %46’sı pek çok, %30’u çok, %14’ü orta, %10’u az, %0’ı hiç cevabını vermişlerdir. Tablo 1 incelendiğinde, katılımcıların büyük oranda bağlama icrasında çeşitliliğin olduğuna katıldıkları görülmektedir. Bu doğrultuda araştırma kapsamında tespit edilen bağlama icrasındaki çeşitlilik, yoğunluk tarafından da kabul edilmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle, bağlama icrasının çeşitlenmesinde, gelenekselliğin önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir. Buna göre bağlama icrasında çeşitliliğe sebep olan faktörlerden biri olarak düşünülen “geleneksellik” katılımcıların görüşüne sunulmuştur. Katılımcıların konuya yönelik görüşleri tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2: Geleneksellik, bağlama icrasındaki çeşitliliği ne derece etkiler?

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Hiç	1	2
Az	2	4
Orta	8	16
Çok	22	44
Pek Çok	17	34

Tablo 2’de yer alan veriler incelendiğinde, katılımcıların %34’ü pek çok %44’ü çok, %16’sı orta, %4’ü az, %2’si hiç cevabını vermişlerdir. Tablo 2’den hareketle, gelenekselliğin, bağlama icrasında çeşitliliğe sebep olan faktörlerden biri olarak görüldüğü yoğunluk tarafından kabul edilmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle, bağlama icrasının çeşitlenmesinde, kişisel icra tarzlarının önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir. Buna göre bağlama icrasında çeşitliliğe sebep olan faktörlerden biri olarak düşünülen “kişisel icra tarzları” katılımcıların görüşüne sunulmuştur. Katılımcıların konuya yönelik görüşleri tablo 3’te görülmektedir.

Tablo 3: Kişisel icra tarzları bağlama icrasındaki çeşitliliği ne derece etkiler?

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Hiç	2	4
Az	1	2
Orta	10	20
Çok	19	38
Pek Çok	18	36

Tablo 3'te yer alan veriler incelendiğinde, katılımcıların %36'sı pek çok %38'i çok, %20'si orta, %2'si az, %4'ü hiç cevabını vermişlerdir. Tablo 3'ten hareketle, kişisel icra tarzlarının bağlama icrasında çeşitliliğe sebep olan faktörlerden biri olarak görüldüğü çoğunluk tarafından kabul edilmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle, bağlama icrasının çeşitlenmesinde, bağlamadaki yapısal (organolojik) değişimlerin önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir. Buna göre bağlama icrasında çeşitliliğe sebep olan faktörlerden biri olarak düşünülen "bağlamadaki yapısal (organolojik) değişimler" katılımcıların görüşüne sunulmuştur. Katılımcıların konuya yönelik görüşleri tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4: Bağlamadaki yapısal (organolojik) değişimler bağlama icrasındaki çeşitliliği ne derece etkiler?

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Hiç	1	2
Az	0	0
Orta	8	16
Çok	25	50
Pek Çok	16	32

Tablo 4'te yer alan veriler incelendiğinde, araştırmaya katılan örneklem grubunun %32'si pek çok %50'si çok, %16'sı orta, %0'ı az, %2'si hiç cevabını vermişlerdir. Tablo 4'ten hareketle, bağlamadaki yapısal (organolojik) değişimlerin bağlama icrasında çeşitliliğe sebep olan faktörlerden biri olarak görüldüğü çoğunluk tarafından kabul edilmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle, bağlama icrasının çeşitlenmesinde, sosyokültürel etkileşimlerin önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir. Buna göre bağlama icrasında çeşitliliğe sebep olan faktörlerden biri olarak düşünülen "sosyokültürel etkileşimler" katılımcıların görüşüne sunulmuştur. Katılımcıların konuya yönelik görüşleri tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 5: Sosyokültürel etkileşimler bağlama icrasındaki çeşitliliği ne derece etkiler?

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Hiç	1	2
Az	2	4
Orta	6	12
Çok	21	42
Pek Çok	20	40

Tablo 5'te yer alan veriler incelendiğinde, araştırmaya katılan örneklem grubunun %40'ı pek çok %42'si çok, %12'si orta, %4'ü az, %2'si hiç cevabını vermişlerdir. Tablo 5'ten hareketle, sosyokültürel etkileşimlerin bağlama icrasında çeşitliliğe sebep olan faktörlerden biri olarak görüldüğü çoğunluk tarafından kabul edilmektedir.

3.2. Bağlama İcrasındaki Çeşitliliğin Sınıflandırılmasında Dikkate Alınan Hususlar

Bağlama icrasında çeşitliliğe sebep olan faktörler (geleneksellik, kişisel icra tarzları, bağlamadaki yapısal (organolojik) değişimler ve sosyokültürel etkileşimler) göz önünde bulundurularak bu faktörlerin aynı

zamanda bağlamadaki icra biçimlerinin sınıflandırılmasında birer husus olarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Bu bölümde bağlama icrasındaki çeşitliliğe yönelik bir sınıflandırma modeli üzerinde durulmuştur. Sınıflandırma yapılırken bağlama icrasını birbirinden keskin hatlarla ayırayabilecek detaylara bakılmıştır. Yapılacak sınıflandırma bağlama üzerindeki tüm icra tarz ve çeşitlerini kapsamaktadır. Bu açıdan tüm icra tarz ve çeşitleri, “icra biçimi” başlıkları altında toplanmıştır. Buna göre;

- Geleneksel olarak geçmişten günümüze aktarılan tüm icra tarz ve çeşitleri “geleneksel/otantik icra” biçimi
- Gelenekselliğin dışında gelişen kişisel icra tarzlarının tümü “yenilikçi icra” biçimi
- Bağlamanın yapısal (organolojik) değişimine bağlı olarak bu sazlar üzerinde şekillenen tüm icra tarz ve çeşitleri “yenilikçi modern icra” biçimi
- Sosyokültürel etkileşimler sonucu gelişen tüm icra tarz ve çeşitleri “yenilikçi sentez icra” biçimi şeklinde kategorize edilmiştir.

Yapılan sınıflandırma modeli yarı yapılandırılmış anket formu ile bağlama icracılarına sunularak bu konudaki görüşleri istenmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle, bağlamadaki icra çeşitliliğinin sınıflandırılmasında, “gelenekselliğin” dikkate alınması gereken bir husus olduğu savunulmaktadır. Buna göre bağlama icrasındaki çeşitliliğin sınıflandırılmasında dikkate alınacak hususlardan biri olarak belirlenen “geleneksellik” katılımcıların görüşüne sunulmuştur. Katılımcıların konuya yönelik görüşleri tablo 6’da görülmektedir.

Tablo 6: Gelenekselliğin bağlama icrasındaki çeşitliliğin sınıflandırılmasında ne derece etkili olduğunu düşünüyorsunuz?

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Hiç	2	4
Az	2	4
Orta	7	14
Çok	21	42
Pek Çok	18	36

Tablo 6’da yer alan veriler incelendiğinde, araştırmaya katılan örneklem grubunun %36’sı pek çok, %42’si çok, %14’ü orta, %4’ü az, %4’ü hiç cevabını vermişlerdir. Tablo 6’dan hareketle, gelenekselliğin bağlama icrasındaki çeşitliliğin sınıflandırılmasında dikkate alınması gereken hususlardan biri olduğu çoğunluk tarafından kabul edilmektedir.

Geleneksellik baz alınarak yapılan bağlama icrasındaki sınıflandırmada kullanılması gereken tanım, “geleneksel/otantik icra” olarak belirlenmiştir. Bağlama icrasında belirlenen “geleneksel/otantik icra” tanımı katılımcıların görüşüne sunulmuştur. Katılımcıların “geleneksel/otantik icra” tanımına yönelik görüşleri tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 7: Bağlamada “geleneksel/otantik icra” tanımına ne derece katılıyorsunuz?

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Hiç	0	0
Az	4	8
Orta	6	12
Çok	19	38
Pek Çok	21	42

Tablo 7’de yer alan veriler incelendiğinde, araştırmaya katılan örneklem grubunun %42’si pek çok, %38’i çok, %12’si orta, %8’i az %0’ı hiç cevabını vermişlerdir. Tablo 7’den hareketle, geleneksellik baz alınarak yapılan bağlama icrasındaki “geleneksel/otantik icra” tanımına katılımcıların çoğu olumlu görüş bildirmiştir. Ayrıca kendileriyle yaptığımız kişisel görüşmelerde Sinan Haşhaş³, Burak Kurubaş⁴, Emirhan Güler⁵, Doğukan Dursun⁶, M. Raci Alcan⁷, Nihat KAYA⁸ ve Serkan Özdemir⁹ geleneksel/otantik icra tanımına katıldıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle, bağlamadaki icra çeşitliliğinin sınıflandırılmasında, “kişisel icra tarzlarının” dikkate alınması gereken bir husus olduğu savunulmaktadır. Buna göre bağlama icrasındaki çeşitliliğin sınıflandırılmasında dikkate alınacak hususlardan biri olarak belirlenen “kişisel icra tarzları” katılımcıların görüşüne sunulmuştur. Katılımcıların konuya yönelik görüşleri tablo 8’de görülmektedir.

Tablo 8: Kişisel icra tarzlarının bağlama icrasındaki çeşitliliğin sınıflandırılmasında ne derece etkili olduğunu düşünüyorsunuz?

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Hiç	2	4
Az	6	12
Orta	7	14
Çok	21	42
Pek Çok	14	28

Tablo 8’de yer alan veriler incelendiğinde, araştırmaya katılan örneklem grubunun %28’i pek çok, %42’si çok, %14’ü orta, %12’si az, %4’ü hiç cevabını vermişlerdir. Tablo 8’den hareketle, kişisel icra tarzlarının bağlama icrasındaki çeşitliliğin sınıflandırılmasında dikkate alınması gereken hususlardan biri olduğu çoğunluk tarafından kabul edilmektedir.

Kişisel icra tarzları baz alınarak yapılan bağlama icrasındaki sınıflandırmada kullanılması gereken tanım, “yenilikçi icra” olarak belirlenmiştir. Bağlama icrasında belirlenen “yenilikçi icra” tanımı katılımcıların görüşüne sunulmuştur. Katılımcıların “yenilikçi icra” tanımına yönelik görüşleri tablo 9’da görülmektedir.

Tablo 9: Bağlamada “yenilikçi icra” tanımına ne derece katılıyorsunuz?

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Hiç	2	4
Az	1	2
Orta	8	16
Çok	20	40
Pek Çok	19	38

Tablo 9’da yer alan veriler incelendiğinde, araştırmaya katılan örneklem grubunun %38’i pek çok, %40’ı çok, %16’sı orta, %2’si az, %4’ü hiç cevabını vermişlerdir. Tablo 9’dan hareketle, kişisel icra tarzları baz alınarak

³ Doç. Dr. Sinan Haşhaş, Atatürk Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı.

⁴ Doç. Dr. Burak KURUBAŞ, Necmettin Erbakan Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı.

⁵ Dr. Öğr. Üyesi Emirhan GÜLER, Adıyaman Üniversitesi Devlet Konservatuvarı.

⁶ Doç. Dr. Doğukan DURSUN, İnönü Üniversitesi Devlet Konservatuvarı.

⁷ M. Raci ALCAN, Emekli TRT Saz Sanatçısı.

⁸ Nihat KAYA, Emekli TRT Saz Sanatçısı.

⁹ Serkan ÖZDEMİR, TRT Saz Sanatçısı.

yapılan bağlama icrasındaki “yenilikçi icra” tanımına katılımcıların çoğu olumlu görüş bildirmiştir. Ayrıca kendileriyle yaptığımız kişisel görüşmelerde Sinan Haşhaş, Burak Kurubaş, Emirhan Güler, Doğukan Dursun, M. Raci Alcan, ve Serkan Özdemir yenilikçi icra tanımına katıldıklarını ifade etmişlerdir. “Yenilikçi icra” tanımına Haşhaş, şu eklemelerde bulunmuştur. “Mevcut repertuvar notalarında ve geleneksel/otantik icrada yer almayan, kişisel beceriler ve duygulanımlarla ortaya çıkan çeşitli icra unsurlarını/tekniklerini içeren icra dinamiklerini yenilikçi icra başlığı altında değerlendirebiliriz” (S. Haşhaş, kişisel görüşme, 25 Ekim 2019).

Araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle, bağlamadaki icra çeşitliliğinin sınıflandırılmasında, “bağlamadaki yapısal (organolojik) değişimlerin” dikkate alınması gereken bir husus olduğu savunulmaktadır. Buna göre bağlama icrasındaki çeşitliliğin sınıflandırılmasında dikkate alınacak hususlardan biri olarak belirlenen “bağlamadaki yapısal (organolojik) değişimler” katılımcıların görüşüne sunulmuştur. Katılımcıların konuya yönelik görüşleri tablo 10’da görülmektedir.

Tablo 10: Bağlamadaki yapısal (organolojik) değişimlerin bağlama icrasındaki çeşitliliğin sınıflandırılmasında ne derece etkili olduğunu düşünüyorsunuz?

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Hiç	1	2
Az	2	4
Orta	11	22
Çok	22	44
Pek Çok	14	28

Tablo 10’da yer alan veriler incelendiğinde, araştırmaya katılan örneklem grubunun %28’i pek çok %44’ü çok, %22’si orta, %4’ü az, %2’si hiç cevabını vermişlerdir. Tablo 10’dan hareketle, bağlamadaki yapısal (organolojik) değişimlerin bağlama icrasındaki çeşitliliğin sınıflandırılmasında dikkate alınması gereken hususlardan biri olduğu çoğunluk tarafından kabul edilmektedir.

Bağlamadaki yapısal (organolojik) değişimler baz alınarak yapılan bağlama icrasındaki sınıflandırmada kullanılması gereken tanım, “yenilikçi modern icra” olarak belirlenmiştir. Bağlama icrasında belirlenen “yenilikçi modern icra” tanımı katılımcıların görüşüne sunulmuştur. Katılımcıların “yenilikçi modern icra” tanımına yönelik görüşleri tablo 11’de görülmektedir.

Tablo 11: Bağlamada “yenilikçi modern icra” tanımına ne derece katılıyorsunuz?

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Hiç	2	4
Az	5	10
Orta	8	16
Çok	22	44
Pek Çok	13	26

Tablo 11’de yer alan veriler incelendiğinde, araştırmaya katılan örneklem grubunun %26’sı pek çok, %44’ü çok, %16’sı orta, %10’u az, %4’ü hiç cevabını vermişlerdir. Tablo 11’den hareketle, bağlamadaki yapısal (organolojik) değişimler baz alınarak yapılan bağlama icrasındaki “yenilikçi modern icra” tanımına katılımcıların çoğu olumlu görüş bildirmiştir. Ayrıca kendileriyle yaptığımız kişisel görüşmelerde Sinan Haşhaş, Burak Kurubaş, Emirhan Güler, Doğukan Dursun, M. Raci Alcan, ve Serkan Özdemir yenilikçi icra tanımına katıldıklarını ifade etmişlerdir. “Yenilikçi modern icra” tanımına Haşhaş, şu eklemelerde bulunmuştur. “Hem bağlamanın organolojisi hem de icrasındaki çeşitli değişimlerle eş zamanlı olarak ortaya çıkan icra çeşidini modern icra başlığı altında değerlendirebiliriz.” (S. Haşhaş, kişisel görüşme, 25 Ekim 2019).

Araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle, bağlamadaki icra çeşitliliğinin sınıflandırılmasında, “sosyokültürel etkileşimlerin” dikkate alınması gereken bir husus olduğu savunulmaktadır. Buna göre bağlama icrasındaki çeşitliliğin sınıflandırılmasında dikkate alınacak hususlardan biri olarak belirlenen “sosyokültürel etkileşimler” katılımcıların görüşüne sunulmuştur. Katılımcıların konuya yönelik görüşleri tablo 12’de görülmektedir.

Tablo 12: Sosyokültürel etkileşimlerin bağlama icrasındaki çeşitliliğin sınıflandırılmasında ne derece etkili olduğunu düşünüyorsunuz?

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Hiç	1	2
Az	1	2
Orta	10	20
Çok	23	46
Pek Çok	15	30

Tablo 12’de yer alan veriler incelendiğinde, araştırmaya katılan örneklem grubunun %30’u pek çok, %46’sı çok, %20’si orta, %2’si az, %2’si hiç cevabını vermişlerdir. Tablo 12’den hareketle, sosyokültürel etkileşimlerin bağlama icrasındaki çeşitliliğin sınıflandırılmasında dikkate alınması gereken hususlardan biri olduğu çoğunluk tarafından kabul edilmektedir.

Sosyokültürel etkileşimler baz alınarak yapılan bağlama icrasındaki sınıflandırmada kullanılması gereken tanım, “yenilikçi sentez icra” olarak belirlenmiştir. Bağlama icrasında belirlenen “yenilikçi sentez icra” tanımı katılımcıların görüşüne sunulmuştur. Katılımcıların “yenilikçi sentez icra” tanımına yönelik görüşleri tablo 13’te görülmektedir.

Tablo 13: Bağlamada “yenilikçi sentez icra” tanımına ne derece katılıyorsunuz?

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Hiç	2	4
Az	2	4
Orta	8	16
Çok	25	50
Pek Çok	13	26

Tablo 13’te yer alan veriler incelendiğinde, araştırmaya katılan örneklem grubunun %26’sı pek çok, %50’si çok, %16’sı orta, %4’ü az, %4’ü hiç cevabını vermişlerdir. Tablo 13’ten hareketle, sosyokültürel etkileşimler baz alınarak yapılan bağlama icrasındaki “yenilikçi sentez icra” tanımına katılımcıların çoğu olumlu görüş bildirmiştir. Ayrıca kendileriyle yaptığımız kişisel görüşmelerde Sinan Haşhaş, Burak Kurubaş, Emirhan Güler, Doğukan Dursun, M. Raci Alcan, ve Serkan Özdemir yenilikçi icra tanımına katıldıklarını ifade etmişlerdir. “Yenilikçi sentez icra” tanımına Haşhaş, şu eklemelerde bulunmuştur. “Farklı müzik türlerindeki çeşitli eserleri, ayrıca bu müzik türlerindeki çeşitli pasajları, akorları vb. bağlamaya uyarlamayla ortaya çıkan icra çeşidini sentez icra başlığı altında değerlendirebiliriz.” (S. Haşhaş, kişisel görüşme, 25 Ekim 2019).

4. Sonuç

Sonuç olarak, bağlama icrası tarihsel süreç içerisinde hem kültürel hem de teknolojik etkilerle çeşitlenmiştir. 20. yüzyıl öncesi dönemde daha çok sözlü kültür ve usta-çırak ilişkisi üzerinden aktarılan bağlama icra geleneği, 20. yüzyılın ortalarından itibaren kurumsallaşma, kayıt altına alma ve modern tekniklerle yeniden

yapılandırma süreçleriyle çeşitlenmiş ve farklılaşmıştır. Bu çeşitlilik hem geleneksel hem de yenilikçi yönleriyle ele alınarak, bağlama icrasına dair bütüncül bir perspektif geliştirilmesini gerekli kılmaktadır.

Araştırma bulgularına göre, bağlama icrasında belirgin bir çeşitliliğin mevcut olduğu ortaya konmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla elde edilen verilere göre, katılımcıların büyük çoğunluğu bağlama icrasında çeşitli icra biçimlerinin varlığını kabul etmekte ve bu çeşitliliğin bağlamanın tarihsel ve kültürel dönüşüm süreciyle doğrudan ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Bu çeşitliliğin temel belirleyicileri arasında geleneksellik, kişisel icra tarzları, bağlamadaki yapısal (organolojik) değişimler ve sosyokültürel etkileşimler öne çıkmaktadır.

Katılımcıların büyük bir kısmı, geçmişten günümüze aktararak süregelen geleneksel bağlama icrasının, bu çeşitliliğin temel dinamiklerinden biri olduğunu belirtmiştir. Aynı şekilde, bireysel yorum ve deneyimlere dayalı olarak geliştirilen kişisel icra tarzlarının da çeşitliliği besleyen önemli bir unsur olduğu vurgulanmıştır. Bununla birlikte, bağlamanın fiziksel yapısında zamanla meydana gelen organolojik değişikliklerin ve kültürlerarası etkileşimlerin de bağlama icrasına yeni biçimler kazandırdığı ve çeşitliliği artırdığı yönünde güçlü bir görüş birliği mevcuttur.

Araştırma kapsamında bağlama icrasında dört farklı icra biçimi tespit edilmiştir. Bunlar; "geleneksel/otantik icra", "yenilikçi icra", "yenilikçi modern icra" ve "yenilikçi sentez icra" biçimleridir. Söz konusu sınıflandırma yapılırken, her bir icra biçiminin belirli bir temel unsur üzerine inşa edildiği görülmüştür. Geleneksellik, geleneksel/otantik icranın temelini oluştururken; geleneğe beslenmeyen kişisel icra tarzları yenilikçi icra biçiminin, organolojik değişimler yenilikçi modern icra biçiminin ve sosyokültürel etkileşimler ise yenilikçi sentez icra biçiminin esasını teşkil etmektedir.

Yarı yapılandırılmış anket sonuçlarına göre, katılımcıların büyük çoğunluğu bu dört icra biçimi çerçevesinde yapılan sınıflandırmayı desteklemekte ve özellikle kullanılan terminolojinin bağlama icrasındaki çeşitliliği yansıtmak açısından yerinde olduğunu ifade etmektedir. Araştırma, bu sınıflandırmanın hem akademik çalışmalar hem de icracılar için açıklık ve yönlendiricilik sağlayacağı sonucunu da beraberinde getirmiştir.

5. Öneriler

Bağlama, Türk halk müziğinde en yaygın kullanılan ve kültürel anlamda en önemli telli çalgılardan biridir. Tarihsel süreçte birçok değişim ve gelişim evresi geçiren bu çalgı, günümüze kadar ulaşarak zengin bir icra geleneği oluşturmuştur. Günümüzde bağlamanın yapısal özellikleri ve icra biçimleri bakımından önemli ölçüde çeşitlilik gösterdiği gözlemlenmektedir. Bu çeşitliliğin giderek artması ve belirli problemlere yol açması, özellikle teknolojik gelişmeler ile medya araçlarının etkisiyle ortaya çıkan sosyo-kültürel etkileşimlere dayanmaktadır. Mevcut durumda bağlama icrasındaki bu çeşitliliğin neden olduğu karmaşa, alana ilişkin net ve sistematik yaklaşımların gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, bağlama icrasına yeni bir bakış açısı kazandırılması ve bu doğrultuda kapsamlı bir sınıflandırma sisteminin geliştirilmesi önemli bir ihtiyaç haline gelmiştir. Nitekim günümüzde hem icracılar hem de eğitimciler bağlama icrasına yönelik çeşitli tereddütler yaşamakta ve bu durum pedagojik süreçleri de olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle, bağlama icrasındaki çeşitliliğin bilimsel temellere dayalı bir şekilde sınıflandırılması, alandaki sorunların azaltılmasına ve icra pratiklerinin daha sağlıklı gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Araştırmadan elde edilen bulgular ve ulaşılan sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Bağlama icrasına yönelik sınıflandırma sistematigi üzerine yapılan akademik çalışmaların artırılması, alandaki metodolojik netliğe katkı sunacaktır.
- Gelecek araştırmalarda, bağlama icrasına ilişkin geliştirilecek sınıflandırma önerilerinin hem teorik hem de uygulamalı yönleriyle ele alınması gerekmektedir.
- İcra alanındaki uzmanlıkların belirlenebilmesi adına, icra biçimlerinin net sınırlarla tanımlanması önemlidir.
- Bağlama eğitimi sürecinde öğrencilerin doğru yönlendirilmesi adına, icra biçimlerinin tanımlarının ve teknik özelliklerinin açık ve standart hale getirilmesi gerekmektedir.
- Bu bağlamda, her bir icra biçimini şekillendiren teknik, biçimsel ve estetik karakteristiklerin ayrıntılı biçimde analiz edilmesi ve tanımlanması gerekmektedir.
- Tanımlanan icra biçimlerinin karakteristik özelliklerini yansıtan temel icra tekniklerinin belirlenerek öğretim materyallerine dönüştürülmesi önerilmektedir.

- Geliştirilecek eğitim materyallerinin, bağlama öğretiminde kullanılan metotlara entegre edilmesi, eğitimin niteliğini artıracaktır.
- Bağlama icrasına yönelik geliştirilecek yeni öğretim metotlarında, icra biçimlerine dayalı sınıflandırmanın temel alınması, sistematik bir eğitim yaklaşımı sağlayacaktır.
- Öğrencilerin bağlama icrasına yönelik uzmanlık alanlarını belirleyip bu doğrultuda eğitim alabilecekleri metotların geliştirilmesi önem arz etmektedir.
- Eğitim kurumlarının, bağlama icrasına dair çeşitliliği ve sınıflandırmayı ele alan akademik araştırmalara (tez, makale, bildiri vb.) destek vermesi teşvik edilmelidir.
- Alan uzmanlarının, bağlama icrasındaki çeşitliliğin daha ayrıntılı biçimde tanımlanabilmesi adına bilimsel çalışmalarını artırmaları gerekmektedir.
- Geleneksel/otantik icra biçiminin, bir kültürel miras unsuru olarak korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla, alan araştırmaları, kayıtlar ve arşiv çalışmalarına öncelik verilmelidir.
- Kültürel mirasın sürdürülebilirliği açısından, bağlamanın geleneksel icra biçimlerinin korunmasına yönelik kamu politikaları geliştirilmelidir.
- Farklı icra biçimlerini temsil eden sanatçılar arasında düzenlenecek panel, çalıştay ve konserlerle bilgi alışverişi teşvik edilmeli; bu durum, hem bağlama icrasındaki çeşitliliğin anlaşılmasını kolaylaştıracak hem de zenginlik katacaktır.
- Kamu yayın organlarında, bağlamanın tarihsel, kültürel ve icrasal boyutlarını ele alan belgesel ve programların hazırlanarak kamuoyuyla paylaşılması sağlanmalıdır.

Araştırma kapsamında bağlama icrasında çeşitliliğin olduğu ve bu çeşitliliğin problemlere sebep olduğu tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmanın, bağlama icrasındaki çeşitliliğe yönelik mevcut problemlerin çözümünü sağlayacağı gibi bir iddiası bulunmamaktadır. Ancak bağlama icrasındaki mevcut çeşitliliğin tespit edilip sınıflandırılması gerektiği konusunda farkındalık oluşmasına katkı sağlayacağı bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Başka araştırmacılar tarafından konu üzerinde yapılacak ilave çalışmalarla bağlama icrasındaki çeşitliliğe yönelik kafa karışıklıklarının günden güne azalacağı kanaatindeyiz.

6. Kaynakça

- Açın, C. (1994). "Enstrüman Bilimi (Organoloji)" İstanbul: Yenidoğan Basımevi Ltd. Şti.
- Alpyıldız, E. (2018). "Yurttan Sesler" Ankara: Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti.
- Büyüköztürk, Ş. (2001). Deneysel desenler, öntest-sontest, kontrol grubu desen ve veri analiz kitabı (1. baskı). Ankara, Pegema Yayıncılık.
- Büyükyıldız, Z. H. (2009). Türk Halk Müziği-Ulusal Türk Müziği. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Gazimihal, M. R. (1975). "Ülkelerde Kopuz ve Tezeneli Sazlarımız" Ankara: Kültür Bakanlığı, MİFAD Yayınları Üniversite Basım.
- Haşhaş, S. (2013). "Bağlama Eğitiminde Bağlama Tutuş, Mızrap (Tezene) Tutuş-Vuruş Yönlerinin Yeri ve Önemi Üzerine Bir İnceleme" (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Anabilim Dalı.
- Haşhaş, S. (2016). "Bağlama Öğretimi/Öğreniminde Geçmişten Günümüze Usta-Çırak İlişkisi" İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi, Sayı: 2, Basım Tarihi: 2016, Malatya.
- Haşhaş, S. (2017). "Bağlama İcrasında Geleneksellik ve 'Yenilikçilik' Konuları Üzerine Genel Bir Değerlendirme" İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi, Sayı: 3, Basım Tarihi: 2017, Malatya.
- Kurubaş, B. (2021). "Üstadlar Harmanında Bağlamanın İcra Serüveni" İstanbul: Efe Akademi Yayınevi.
- Ögel, B. (1991). "Türk Kültür Tarihine Giriş" C.9. Ankara: Başbakanlık Basımevi.

- Ölmez, M. (2011). "Türkçe'de Ezgi ve Kopuz Hakkında". (Ed. Oğuz Elbaş, Dr. Mehmet Kalpaklı, Okan Murat Öztürk), Türkiye'de Müzik Kültürü. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını
- Özdek, A. (2012), "Ulusal Müzik Eğitiminde Halk Müziğinin Yeri: Türkiye Azerbaycan Örneği" (Doktora Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı, Konya.
- Parlak, E. (2000). "Türkiye'de El ile (Şelpe) Bağlama Çalma Geleneği ve Çalış Teknikleri" Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Şenel, S. (1997). *Halk Musikisi, TDV İslam Ansiklopedisi, C.15* İstanbul: TDV Yayınları.
- Tuna, K. (2001), "Erzurum Türküleri ve Nazariyatı" Ankara: Semih Ofset Matbaacılık Ltd. şti.
- Varlı, E. (2011), "Bağlama Çalgısında "DO Eksenli" Düzende Resital", (Sanatta Yeterlik Tezi), Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Musikisi Ana Sanat Dalı, Türk Musikisi Programı, İstanbul.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2006). "Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri" Seçkin Yayınevi, Ankara.

Kişisel Görüşmeler

- Doç. Dr. Sinan HAŞHAŞ, Atatürk Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı (25 Ekim 2019).
- Doç. Dr. Burak KURUBAŞ, Necmettin Erbakan Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı (26 Ekim 2019).
- Doç. Dr. Doğukan DURSUN, İnönü Üniversitesi Devlet Konservatuvarı (30 Ekim 2019).
- Dr. Öğr. Üyesi Emirhan GÜLER, Adıyaman Üniversitesi Devlet Konservatuvarı (28 Ekim 2019).
- M. Raci ALCAN, Emekli TRT Saz Sanatçısı. (31 Ekim 2019).
- Nihat KAYA, Emekli TRT Saz Sanatçısı. (5 Kasım 2019).
- Serkan ÖZDEMİR, TRT Saz Sanatçısı. (1 Aralık 2019).